

Ohrasaaren metsärata

Metsäpelit – huvia ja hyötyä metsästä

LOPPURAPORTTI

Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme

Hankenumero	17469
Rahoitus	Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 Alueiden välinen Leader-ryhmärahoitus Päijänne-Leader ry ja Etpähä ry
Toimenpide	7.4 Maaseudun palvelujen kehittäminen
Hankealue	Päijät-Häme (pl. Orimattila ja Lahden kaupunkialue)
Toteutusaika	1.1.2016-31.12.2019

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER
Päijänne

LEADER
ETPÄHÄ

SISÄLLYSLUETTELO

YHTEENVETO	3
1. Hankkeen taustaa	4
2. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet	4
3. Hankkeen toteutus	5
3.1 Metsätaitoratojen päivitys ja uusien perustaminen	5
3.2 Metsätaito-opas ja ratojen digisovellus	8
3.3 Metsäpelipäivien suunnittelu ja valmistelu	9
3.4 Metsäpelipäivien toteutus koululaisille	9
3.5 Metsäpelipakettien tuotteistaminen ja testaus tyky-ryhmillä.....	10
4. Hankkeen resurssit	11
4.1 Kustannukset, rahoitus ja henkilöstö	11
4.2 Raportointi ja seuranta.....	12
5. Tulosten arviointi ja jatkotoimenpiteet.....	13
Allekirjoitukset	14
LIITE 1. Ohjausryhmän lausunto hankkeesta	15

YHTEENVETO

Metsäpelit-hankkeen tarkoituksena oli kehittää metsäisiä tuotepaketteja matkailijoille, yrityksille ja koululaisille. Lähestymiskulmana oli metsien talouskäyttö, metsien hoito ja kasvatusta. Liikkeelle lähdettiin testaamalla niitä ensin koululaisilla. Koululaisille opetettiin metsien merkitystä ja rakennettiin samalla kestävä luontosuhdetta. Päivän sisältönä oli rautaisannos metsätietoa, joka kerättiin erilaisten aktiviteettien lomassa. Päivä rakentui kiinteiden metsätaitoratojen ympärille.

Hanka-alueena olivat Päijänne-Leader ry:n ja Etpähä ry:n toiminta-alueen kunnat Päijät-Hämeessä: Asikkala, Kärkölä, Padasjoki, Hartola, Sysmä, Heinola ja Hollola. Hankealue on rajattu noudattamaan Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen toiminta-aluetta.

Hyödynsaajina olivat hämäläinen yhteiskunta ja maaseutu luontomatkailun rikastuessa ja luontoaktiviteettien lisääntyessä sekä konkreettisesti oppilaat ja opettajat, alueen matkailu- ja maaseutuyrittäjät sekä matkailijat ja yritysten työryhmät.

Kiinteät metsäradat tehtiin jokaisen kahdeksaan kuntaan paikkoihin, jossa on jo muuta virkistys- ja liikunta-aktiviteettia. Reittien pituudet ovat muutamia kilometrejä ja läheisyydestä löytyy laavu tai muu nuotiopaikka evästuolle. Radat ovat kaikki kiertolenkkejä.

Metsä ratojen tehtävistä tehtiin opastusvideoita ja painettu metsätaito-opas. Maastossa on tehtävien kohdalla qr-koodit opastamassa. Hankkeen aikana käytössä oli digisovellus, johon radan tehtävät ladattiin pelin muotoon.

Koululaispäivät toteutettiin niin, että metsäradoilla on liikuttu muutamassa ryhmässä mhy:n toimihenkilön johdolla. Metsätaitoilun tehtävät ovat haasteellisia ja niitä pitää opastaa ja neuvoa suorittamisessa. Tehtäviä on tehty 2-3 henkilön ryhmissä ja parhaat palkittu. Kaikkiaan hankkeessa tavoitettiin 5900 koululaista ja tehtiin 200 retkeä.

Metsä ratoja testattiin aikuisryhmillä osana työ- tai muuta toimintaa. Ryhmiä olivat mm. metsänomistajat, vastaanottokeskusten ihmiset, yritysten työryhmät. Näissä aikuisryhmissä osallistui lähes 650 henkilöä.

Tuotteistaminen on siinä vaiheessa, että mhy:llä on mahdollisuus tarjota erilaisia aktiviteetteja ryhmien käyttöön.

Koululaiset ja nuoret kaipaavat konkreettista toimintaa metsässä, mutta aikuisryhmille voidaan suunnitella lisäksi rentoutumista ja rauhoittumista. Itse tekeminen, kokeminen, mukava yhdessä olo ja todelliset esimerkit ja faktat metsien käytöstä luovat ymmärryksen metsien merkityksestä.

Hankkeen kustannukset olivat reilu 213 000 euroa ja myönnetty rahoitus 207 831 euroa. Myönnetty rahoitus käytettiin siten täysimääräisesti.

1. Hankkeen taustaa

Suomessa metsän ekosysteemipalveluja, ts. metsän tarjoamat muut mahdollisuudet kuin puuntuotanto, ei ole vielä läheskään kaikkia tuotteistettu. Ekosysteemipalveluihin kuuluu mm. hiilensidonta, luontoarvot, vesi, biodiversiteetti, maisema sekä palvelut kuten luonto-, erä- ja elämysmatkailu sekä virkistyskäyttö.

Suomalaiset nuoret aikuiset ja heidän jälkipolvensa etäännyvät luonnosta ja metsästä, kun suvussa ei ole enää konkreettisia siteitä metsiin esim. metsänomistuksen kautta. Kuitenkin metsät ovat edelleen tärkeä kansantalouden tukipilari, jonka hyödyntäminen niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin biologisesti kestävästi on välttämätöntä.

Päijät-Häme on sijainnilisesti hyvällä etäisyydellä pääkaupunkiseudusta, josta matkailijavirrat suuntaavat muualle Suomeen. Matkailijoilla on edessään päijäthämäläinen maisema, jossa ovat lähellä maaseutu peltoineen ja metsineen sekä vesistörikas luonto.

Iso osa matkailijoista on lapsiperheitä ja matkalla mennään lasten ja nuorten ehdoilla. Kyselyjen mukaan lapset toivovat matkoilla tehtäväksi erilaisia liikunnallisia aktiviteettejä, kuten frisbeegolf tai seinäkiipeily. Pystyisikö metsässä yhdistämään liikunnan, hovin ja hyödyn metsäasioiden oppimisena muun toiminnan ohessa?

Toisaalta niin kotimaisille matkailijaryhmille, kuten yritysten virkistys- ja tyky-päiviin ja ulkomaisille turisteille, halutaan tuoda esiin käytännön metsien käyttöä. Viestinä on, että suomalainen metsätalous ei ole viimeisten ikimetsien hakkuuta, vaan kestävästi toteutettua, jossa suojelunäkökohdat ja lakien rajoitteet huomioidaan.

2. Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Hankkeen tarkoituksena on kehittää metsäisiä tuotepaketteja matkailijoille, yrityksille ja koululaisille. Liikkeelle lähdetään testaamalla niitä ensin koululaisilla. Koululaisille opetetaan näin metsien merkitystä ja rakennetaan samalla kestävää luontosuhdetta. Päivän sisältönä on rautaisannos metsätietoa, joka kerätään erilaisten aktiviteettien lomassa. Päivä rakentuu kiinteiden metsätaitoratojen ympärille.

Tässä hankkeessa metsien käyttöä esitellään eri kohderyhmille pelillistämisen ja erilaisten tavanomaisten metsänhoitotoimien kautta. Tällaisia toimia voivat olla taimien istutus (kausiluonteisesti keväällä), metsänhoitotoimet (heinäys, raivaussahalla taimikonhoito), metsän hakkuu metsäkoneilla ja puustotunnusten mittaaminen (havainnollistaa esim. ikää, pituutta). Näitä kaikkia voidaan oppia pelien ja kilpailujen kautta, jolloin ne toimivat monenlaisina virkistys-, oppimis- ja matkailutuotteina.

Hankkeen avulla:

- lisätään alueen koululaisten metsätietämystä ja vahvistetaan luontosuhdetta
- tuotetaan uutta tietoa ja osaamista erityisesti metsään liittyvistä ohjelmapalveluista ja rikastetaan Päijät-Hämeen luontomatkaailun kokonaiskuvaa
- lisätään eri organisaatioiden ja toimijoiden yhteistyötä alueen luontomatkaailun parissa

Hankkeen kappalemääräisiä tavoitteita olivat:

- tehdään tai päivitetään 8 kappaletta metsätaitoratoja, yksi per ko. kunta
- rakennetaan eri vaatavuustasoisia metsäpeliratoja metsätaitoratojen yhteyteen, 1-2 kpl/metsätaitorata
- toteutetaan metsäpelipäiviä kouluille 70 kpl, joissa tavoitetaan 2500 alueen koululaista eri luokka-asteilta
- tuotetaan erilaisia metsäpelipaketteja 5-10 kpl eri kohderyhmille
- testataan tuotepaketteja tyky-ryhmille 3 kpl

3. Hankkeen toteutus

Hankkeessa oli osa-alueita, joiden tekemistä voitiin ajoittaa osin eri vuodenaikoihin. Koululaisten retken toteutettiin hyvän sään aikana keväällä ja syksyllä. Metsätaitoratoja pystyttiin mittaamaan ja suunnittelemaan koko lumeton kausi. Päivien markkinointi ja erilaiset toimistotyöt kuten metsätaito-oppaan suunnittelu voitiin lomittaa muuhun toimintaan.

Hanke alkoi vuoden 2016 alussa. Sitä toteutettiin koko vuosi 2016 omalla riskillä, mutta vahvalla ennakkotiedolla rahoituksen myöntämisestä. Näin ollen hankkeen tehokkaat toimintavuodet olivat 2017-2019.

Hanka-alueena olivat Päijänne-Leader ry:n ja Etpähä ry:n toiminta-alueen kunnat Päijät-Hämeessä: Asikkala, Kärkölä, Padasjoki, Hartola, Sysmä, Heinola ja Hollola. Hankealue on rajattu noudattamaan Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen toiminta-aluetta.

Hyödynsaajina olivat hämäläinen yhteiskunta ja maaseutu luontomatkailun rikastuessa ja luontoaktiiviteettien lisääntyessä sekä konkreettisesti oppilaat ja opettajat, alueen matkailu- ja maaseutuyrittäjät sekä matkailijat ja yritysten tyky-ryhmät.

3.1 Metsätaitoratojen päivitys ja uusien perustaminen

Olemassa olevia rakenteita hyödyttäen mitattiin metsätaitoratojen puustotunnuksia Sysmän Ohrasaassa, Vääksyn Aurinkovuorella, Hartolassa Liikuntamajan takaisilla pururadoilla Visainkankaalla ja Kärkölässä Huovilanpuiston takaisella Hiidenmäellä.

Uudet radat perustettiin Padasjoen Tuomasvuorelle, Hollolan Tiirismaan-Pirunpesän maastoihin, Nastolan Pajulahteen Seelammille menevältä tieltä risteäville kuntopoluille ja Heinolan Saittalahden poluille.

Metsäradat pyrittiin tekemään paikkoihin, jossa on jo muuta virkistys- ja liikunta-aktiiviteettia ja jossa on siten kävijöitä vauvasta vaariin. Reittien pituudet ovat muutamia kilometrejä ja läheisyydestä löytyy laavu tai muu nuotiopaikka evästauolle. Radat ovat kaikki kiertolenkkejä.

Radoille mitattiin metsätaitoilun tehtäviä noudattaen koealat tai yksittäiset puut koskien kasvupaikkatyyppiä, puuston ikää, puun pituutta, läpimittaa ja tilavuutta, puuston pohjapinta-alaa ja runkolukua, metsikön kokonaistilavuutta. Tehtävät vaihtelevat jonkin verran radoittain.

Ratojen tehtäväpisteet merkattiin maastoon numeroiduilla tolilla. Tolpissa on qr-koodi, josta saa ohjeita ja lisätietoja tehtävän tekemiseen.

Lisäksi radoista on olemassa opastus, tehtävät, kartat ja oikeat vastaukset mhy:n nettisivuilla.

<https://www.mhy.fi/paijat-hame/tietoa-meista/hanketoiminta/metsaradan-tehtavia-ja-oppaita>

Kunkin alueen metsänomistajia informoitiin radasta ja pyydettiin tarvittaessa lupa (kunnat). Ratoja ylläpidetään mahdollisen ilkeivän hävittämiä tolppia lisäämällä ja puustotunnuksia mittaamalla seuraavien lähivuosien ajan.

Ohrasaari, Sysmä

Ohrasaari on kunnan omistama saari keskustan välittömässä läheisyydessä. Ohrasaassa keskustan koululaiset käyvät liikuntatunneilla juoksemassa, hiihtämässä sekä suunnistamassa. Talvisin valaistuilla pururadoilla on hiihtoladut, jopa tykkilumella. Lisäksi Ohrasaassa on muutama frisbeegolfväylä, maastopyörärata, näkötorni ja epävirallinen nuotiopaikka.

Ohrasaaren metsät ovat pääasiassa rehevöpohjaisia istutuskuusikoita ja vierasperäisiä puulajeja (pihtaa, sembramäntyä) sekä istutettuja jaloja lehtipuita ja visakoivuja.

Liikuntamaja, Hartola

Hartolassa Liikuntamajan metsät Visainkankaalla ovat männikkövaltaista suppamaastoa, jotka ovat yksityisessä omistuksessa muutamalla maanomistajalla. Metsät ovat hoidettuja eri-ikäisiä puustoja vastaistutetuista aukoista varttuneisiin metsiin. Polkuverkosto kulkee osittain jyrkkäpiirteisen harjun päällä.

Alueella kulkee valaistu pururataverkosto, jossa on talvella hiihtolatuja. Paikka on koulujen ja kuntalaisten lähivirkistysalue, jossa on myös urheilukenttä ja frisbeegolfväylyä.

Aurinkovuori, Vääksy

Vääksyn Aurinkovuori on hyvin jyrkkäpiirteinen pitkittäisharju huikeine Vesijärvi ja Päijänne näkymineen. Se on koulukeskuksen välittömässä läheisyydessä toimien koko yläkoulun ja lukion sekä ison osan asikkalalaisten alakoululaisten lähiliikuntapaikkana sekä kuntalaisten ulkoilualueena.

Talvisin alueen valaistuilla pururadoilla on hiihtoladut. Aurinkovuorella on Suomen Ladun ylläpitämä laavu ja nuotiopaikka. Polkuverkosto on osa Aurinko-Ilves maakunnallista retkeilyreittiä.

Aurinkovuoren metsät omistavat useat yksityiset maanomistajat ja Asikkalan kunta. Metsien ikärakenne on muutaman vuoden vanhoista kuusentaimikoista varttuneisiin päätehakkuikeisiin kuusikoihin. Osa alueesta on nuorta kylvömännikkö ja toisaalla harvennettuja männiköitä.

Tuomasvuori, Padasjoki

Padasjoen Tuomasvuori on alakoulun välittömässä läheisyydessä oleva mäki, jossa risteilee pururataverkosto ja talvisin hiihtoladut. Tuomasvuorelle on rakennettu massiivinen näkötorni, josta Päijänne ja Kelventeen saari avautuvat silmien eteen. Lisäksi sinne on rakennettu moniväyläinen ja tasokas frisbeegolfrata. Alue on pääosaltaan Padasjoen kunnan omistuksessa ja siellä kasvaa melko samanikäistä hoidettua kasvatusmännikköä.

Hiidenmäki, Kärkölä

Kärkölässä Huovilanpuistossa vierailevat niin kuntalaiset kun matkailijatkin ihastelemassa englantilaistyylistä maisemapuutarhaa ja Kärkölän kotiseutumuseon rakennuksia. Huovilanpuiston takainen Hiidenmäki on Kärkölän kunnan omistamaa aluetta, jonka metsät on uudistettu reilu 50 vuotta sitten pääosin männylle ja olleet sen jälkeen hoitamatta viime vuosiin asti. Mäki on pitkittäisharju, jossa on syviä suppia. Reitin varrelta löytyy myös luonnontilaista järeää haavikkoa ja vanhaa metsittynyttä peltoa kiviainetoinen.

Hiidenmäelle on aiemmassa mhy:n hankkeessa rakennettu metsäinen luontopolku, jonka yhteyteen lisättiin metsätaitoilun tehtäviä.

Pajulahti, Nastola

Pajulahti kutsuu kävijöitä Urheiluopiston hyvien liikuntamahdollisuuksien ääreen sekä huippu-urheilijoita harjoittelemaan. Kaikelle kansalle on tarjolla polkuverkostot, joissa talvella on hiihtoladut.

Metsätaitorata tehtiin kiertolenkiksi kuntoradalle, jonka varresta löytyy hoidettuja kasvatusmetsissä. Metsien rehevyys vaihtelee kuusikoista karumpiin männiköihin ja rehevään puronvarteen. Alueen metsät ovat osin yksityisessä, mutta valtaosin Urheiluopistosäätiön omistuksessa. Lähistöllä on Seelammin laavu, Kinnankosken puro ja pieni putous jyhkeässä kuusikossa sekä sieltä johtaa polkureitistö Lapakiston luonnonsuojelualueelle.

Tiirismaa-Pirunpesä, Hollola

Tiirismaan alue on ollut retkeilijöiden käytössä jo vuosisadan. Alueella risteilee runsas polkuverkosto ja pääpoluilla on talvella lisäksi hiihtolatu. Pirunpesän alue on luonnonsuojelualuetta jääkausivaiheiden eri-ikäisine muinaisrantoineen. Itse Pirunpesä on jyrkkä kalliohalkeama. Alueella on kaksi nuotiopaikkaa ja se rajautuu Messilän golfkenttään.

Metsätaitorata tehtiin melkein kokonaan luonnonsuojelualueen ulkopuolisille poluille. Tiirismaan alueella kasvaa lähes pelkästään männiköitä, jotka ovat karumassa päässä vähäkasvuisia kallioita. Radan toisella reunalla on rehevämpää kuusikkoa. Metsät ovat kasvatusmetsiä.

Saittalahti, Heinola

Heinolan metsätaitorata perustettiin Saittalahden alueelle lähelle Teboil Tähtihovia moottoritien pohjoispuolelle. Alue on Heinolan kaupungin omistamaa talousmetsää, siellä kulkee tiheä polkuverkosto, alueella ei ole odotettavissa metsien hakkuita tai muita hoitotoimenpiteitä

lähivuosina. Maasto on vaihtelevaa ja puulajisto monipuolinen kasvupaikkojen vaihdellen rehevistä lehtomaisista kuusikoista kalliolakien männikköön.

Nuotiopaikka ja laavu ovat kauniilla paikalla Ruotsalaisen rannalla.

3.2 Metsätaito-opas ja ratojen digisovellus

Opastukseksi radan tehtävien tekoon tehtiin painettu kirjanen, metsätaito-opas. Siihen on koottu ohjeistus kunkin tehtävän tekemiseen sekä osassa tehtäviä tarvittavat taulukot.

Oppaan visualisoinnin ja taiton tekivät Lahden ammattikorkeakoulun (LAMK) Muotoiluinstituutin aikuisopiskelijat opintoihin liittyvänä harjoitustyönä.

Oppaan yksittäiset tehtävät on ladattavissa netissä mhy:n sivuilta. Opasta painatettiin 600 kappaletta ja sitä on jaettu kouluille, koululaisille, metsänomistajille yms. retkillä ja eri tapahtumissa. Painettu versio tehtiin ”kovempaa käyttöä ja maasto-olosuhteita kestäväksi”, jolloin paperin ja kansien ominaisuuksiin kiinnitettiin huomiota.

Liitteeksi oppaaseen LAMK:in opiskelija teki kaksi videonpätkään: puun pituuden mittaaminen ja pohjapinta-alan määrittäminen relaskoopin avulla mhy:n toimihenkilön neuvomana. Videot julkaistiin Youtubessa mhy Päijät-Hämeen kanavalla.

Puun pituuden mittaaminen löytyy linkistä: <https://youtu.be/co0bugjibAM>

Relaskoopin käyttö ja tiheyden mittaaminen on linkissä: <https://youtu.be/1LaCyLEDYRI>

Alusta alkaen ajatuksena oli, että radat pystyttäisiin tekemään älylaitteisiin soveltuviksi. Niistä ei kuitenkaan haluttu tehdä mitään omaa appia tms., vaan haettiin olemassa olevia sovelluksia käyttöalustaksi.

Erilaisia sovelluksia käytiin läpi, niiden hyviin ja huonoihin puoliin perehdyttiin, sopimus- ja lisenssiasioita selvitettiin. Lopulta järkevimmiksi sovelluksiksi havaittiin Seppo-peli (www.seppo.io) ja HAMK:in Digitrail-hankkeessa tehty Digitrail-appi.

Seppo-sovellus on suomalaisten omistama ja kehittämä oppimisalusta, joka on joissakin kouluissa käytössä. Sepossa pelialustana toimii alueen kartta (esim. luokkahuone, puisto, metsä) eli tässä tapauksessa metsärata-alueen kartta. Sinne laadittiin tehtävät ja ohjeistus. Pelin ohjaaja (mhy:n toimihenkilö tai opettaja) pisteytti vastaukset, jotka saattoivat olla tekstiä, kuvia tai vaihtoehto ja ohjasi pelin kulkua. Yläkouluikäisille Seppo-peli toimi hyvin: se motivoi heitä tekemään tehtäviä ja kisaamaan keskenään.

Seppo-peli toimii lisenssimaksuilla, jota ei yksityisille käyttäjille voida antaa, vaan käyttäjänä on yhteisö (esim. koulu, mhy). Siihen hankittiin lisenssi Asikkalan, Heinolan ja Nastolan metsäpeliradoille. Lisenssimaksut ovat kuitenkin hankalia hankkeelle, koska hanke maksaa ne vain kestopensa ajalta. Siksi Seppoa ei voida käyttää hankkeen jälkeen.

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä HAMK:in Digitrail-hankkeen kanssa ja sieltä saatiin idea, että radat voitaisiin ladata heidän kehittämänsä Digitrail-luonto-opas-appiin. Digitrail-hankkeessa kehitettiin

Kanta-Hämeessä retkeilyreittien monikanavaista näkyvyyttä ja saavutettavuutta. Digitrail-luontopas-appi saatiin heidän hankkeessa puitteissa kehitettyä pilottivaiheeseen, johon on ladattu neljä erilaista retkeilyreittiä Kanta-Hämeestä (mm. Aulanko ja Evo). Sovellukseen tehtiin Metsäpelit-hankkeen puitteissa metsän arvioimiseen liittyviä tehtäviä Evon retkeilyreitille.

Digitrail-appia ei saatu HAMK:in hankkeen puitteissa niin valmiiksi, että sinne pystyisi lataamaan kuka tahansa erilaisia retkeilyreittejä tai mhy:n metsätaitoratoja. Appi on annettu Retkeilypaikkanimiselle yritykselle, jonka olisi tarkoitus kehittää sitä eteenpäin.

Näin ollen metsätaitoratoja ei saatu liitettyä mihinkään sovellukseen mobiilimuotoon.

3.3 Metsäpelipäivien suunnittelu ja valmistelu

Metsäpelipäiviä markkinoitiin hankealueen kouluihin sähköposteilla. Koska metsänhoitoyhdistys oli monelle opettajalle tuttu entuudestaan metsäretkien järjestämisessä, niin mukaan lähdettiin innokkaasti. Puskaradio vei viestiä luokasta toiseen, eikä innokkaista retkeilijöistä ollut puutetta. Lisäksi maksuton bussikuljetus ja valmiit järjestelyt olivat opettajille mieluisia.

Päivien kulku rakennettiin metsätaitoratojen ympärille. Niiden yhteydestä etsittiin merkittäviä/kivoja/ opettavaisia maastokohteita: siirtolohkareita, suppia, paahderinteitä, erikoisia puita (puulaji, muoto), joista voidaan kertoa. Geokätköjä on piilotettu kivien alle, juurakoihin ja niihin liittyi tehtäviä.

Osana päivää tutustuttiin metsien käyttöön ja hoitoon: metsuri tekemässä taimikonhoitoa raivaussahalla tai metsäkoneet hakkuutyömaalla. Nämä todelliset työmaakohteet selviävät vasta koululaispäivää edeltävänä päivänä, joten vaativat järjestäjiltä ennakointia päivän muun toiminnan kannalta.

Evästauko ja makkaranpaisto nuotiolla oli monelle koululaiselle odotettu hetki, joten päivän kulku piti suunnitella niin, että aikaa riitti näihin toiveisiin.

3.4 Metsäpelipäivien toteutus koululaisille

Hankkeen kohderyhmänä olivat Päijät-Hämeen peruskoulun oppilaat ja opettajat: alakouluista painopiste oli 3-6-luokkalaisissa sekä yläkoululaisissa. Alakouluissa kiinnostus metsässä oppimiseen pelien kautta oli lapsenomaisempaa ja aktiivisempaa. Koululaiset saivat samalla rautaisannoksen metsätietoutta. Vastavuoroisesti koululaiset antoivat palautetta ja parannusehdotuksia.

Koululaispäivät toteutettiin niin, että metsäradoilla on liikuttu muutamassa ryhmässä mhy:n toimihenkilön johdolla. Metsätaitoilun tehtävät ovat haasteellisia ja niitä pitää opastaa ja neuvoa suorittamisessa. Tehtäviä on tehty 2-3 henkilön ryhmissä ja parhaat palkittu.

Kaikkiaan hankkeessa tavoitettiin 5900 koululaista ja tehtiin lähes 200 retkeä.

Hankkeen puitteissa tehtiin muiden organisaatioiden kanssa koululaisyhteistyötä. Mukana oltiin Lahden ja Padasjoen 4H:n järjestämässä metsäpäivissä sekä Suomen metsäyhdistyksen järjestämässä nuorten metsävaikuttajien maastoretkellä. Suomen metsäsektorin yhteinen ponnistus Bioaikarekka pysähtyi lokakuussa 2017 Heinolassa ja siellä oltiin Bioaikatorilla rekassa vierailleiden koululaisten ilona. Asikkalan 4H oli mukana metsäpelipäivien järjestelyissä omalla rastillaan Aurinkovuorella.

Lahden satamassa oli syksyllä 2018 metsäalan yhteinen Metsä tulee torille-tapahtuma, jossa vieraili noin 650 Lahden alueen koululaista. Heinolan maataloustuottajien yhdistys järjesti maa- ja metsätalousaiheisen päivän kirkonkylän koulun 4-luokkalaisille. Muutama partiolaisryhmä hankki metsäaiheista tietoa ja merkkejä mhy:n järjestämässä päivissä. Useampi Hollolan kunnan kesäleiriläisten ryhmä vietti leiripäivää metsäisten asioiden merkeissä.

3.5 Metsäpelipakettien tuotteistaminen ja testaus tyky-ryhmillä

Koska hankkeen tarkoituksena oli saada suuri yleisö tutuksi metsän kanssa ja tuotteistaa toimintaa eteenpäin, myös aikuisryhmät osana tyky- tai muuta toimintaa tutustuivat metsään eri näkökulmista. Metsäpelipakettia tykytoiminnassa testattiin monipuolisesti erilaisilla kohderyhmillä.

Metsäradat olivat metsänomistajien metsätaitokilpailujen käytössä. Vuosittain pidettiin yhdet kilpailut eri radoilla eli neljä rataa tuli testattua. Kilpailijoilta saatiin palautetta ”ammattilaisten” näkökulmasta ratojen tehtävistä.

Vääksyn vastaanottokeskuksen kanssa kokeiltiin metsään tutustuttamista. Ryhmänä oli naisia, jotka olivat mielissään ja ihmeissään metsäkoneesta hakkuutyömaalla, kyytiin pääsi seuraamaan puiden kaatamista ja lumisessa luonnossa liikuttiin sekä paistettiin makkarat ja tikkupullat laavulla. Vääksyn ja Heinolan vastaanottokeskusten kanssa tehtiin muitakin vastaavia tykyretkiä.

Hiilivapaa Sinfonia Lahti-hanke: Sinfonia Lahden metsätalouteen tutustuminen Vierumäellä Taimi-Tapion taimitarhalla ja Versowoodin sahalla. Lisäksi taimien istutus 5000 kpl / vajaa 3 ha. Kahden päivä metsäprojekti oli heidän mielestään aivan loistava kokonaisuus perehtyä metsäasioihin ja samalla olla koolla valtaosa työyhteisöstä, joka oli heille harvinaista.

Heinolan Lyseonmäen opettajien tyky- päivässä opettajat arvioivat metsän puumäärää ja metsään sitoutuneen hiilen määrää, sekä tunnistivat metsän tuotteita aistipolulla. Opettajat pitivät molemmista tehtävistä. Aistipolku vaati heittäytymistä ja joillekin poistumista omalta mukavuusalueelta, koska se kuljetaan silmät sidottuina kaveriin tukeutuen. Lapset innostuvat välittömästi aistipolusta, mutta se on myös elämyksellinen kokemus aikuisille.

Metsäistä tykytoimintaa kokeiltiin myös Kaarisilta ry:n erityisryhmällä, joka koostui päivätoimintaan osallistuvista kehitysvammaisista aikuisista. Retki järjestettiin Nastolan Seelammilla. Osallistujat tunnistivat puiden lehtiä ja kasveja, laskivat puun ikää, osallistuivat aistipolulle, etsivät geokätkön ja tutustuivat suokasveihin Seelampea ympäröivällä suolla. Tehtävät olivat sopivia suurimmalle osalle osallistujista ja he nauttivat paljon kaikesta tekemisestä. Ohjaajat kyselivät olisiko vastaavalle retkelle mahdollista päästä vastaisuudessakin.

Päijänne-Leaderin henkilöstölle järjestettiin metsäpeliretki Hollolan Pirunpesälle. Retki aloitettiin lämmittävällä risujumpalla ja radan varrella tehtiin metsätaitotehtäviä. Matkalla kiipeiltiin Pirunpesän rotkossa ja etsittiin geokätkö. Ylhäällä kalliolla rauhallisessa paikassa kerroimme metsän hyvinvointivaikutuksista ja testasimme Metsämieli- harjoitusta. Metsämieli- harjoitukset ovat rentoutus-, virkistys- ja mielentaitoharjoituksia. Metsässä tehtyinä niiden avulla voidaan tehostaa metsän hyvinvointivaikutuksia. Tyky- päivä lopetettiin keskinäisen kehun piirillä, jonka tarkoituksena on lujittaa työkavereiden välisiä suhteita ja luottamusta.

Näissä erilaisissa aikuisryhmissä tavoitettiin lähes 650 henkilöä.

Viestiä mhy:n tykytoiminnasta on levinnyt puskaradion toimesta laajemmalle, koska esim. Sinfonia Lahden tapahtuman jälkeen on kyselyt muiltakin tahoilta vastaavia päiviä.

Kaikki tykyryhmät eivät ole olleet perustettujen metsä ratojen ympäristössä, mutta vastaavia tehtäviä pystytään tekemään muuallakin, joten sovellettavuus on mahdollista ryhmän kiinnostuksen ja tarpeiden mukaan.

LAMK:in Mennään metsään-hankkeen tuotteistamistyöpajoissa ja seminaareissa ollaan oltu mukana, kun on mietitty ratojen sijaintia ja niiden ”vahvuuksia”: alueidentiteetin määrittämisen työpajassa, Sysmän Kammiovuoren retkellä, jossa tutustuttiin sen reitin vahvuuksiin ja muutostarpeisiin sekä reittien tarinallistamisen työpajassa. Myös eri LAMK:in järjestämissä palaverissa yhteisistä reiteistä ja radoista Hollolassa, Vierumäellä ja Pajulahdessa paikallisten yhteistyötahojen kanssa on oltu mukana, jotta löydettäisiin kiinnostavat ja järkevät reitit ko. alueille.

Tuotteistaminen on siinä vaiheessa, että mhy:llä on mahdollisuus tarjota erilaisia aktiviteetteja ryhmien käyttöön.

4. Hankkeen resurssit

4.1 Kustannukset, rahoitus ja henkilöstö

Hankkeen kustannukset olivat reilu 213 000 euroa ja myönnetty rahoitus 207 831 euroa. Näin ollen myönnetty rahoitus käytettiin täysimääräisesti. Hanke oli yleishyödyllinen kehittämishanke 100 % julkisella tuella (toimenpide 7.4 Maaseudun palvelujen kehittäminen).

Kustannuksista valtaosan muodostivat hankehenkilöstön palkkakustannukset, lähes 60 prosenttia. Hankehenkilöiden matkakustannukset veivät myös osansa, koska liikuttiin laajalla alueella koko Päijät-Hämeessä. Koululaisten bussikuljetukset olivat myös merkittävä kuluerä (lähes 200 kuljetusta).

Hankkeessa tehtiin työtä kaikkiaan 2,6 htv (2025 h = 1htv). Hanke työllisti mhy:n henkilöstöä osaaikaisesti, projektipäällikön, toimistoassistentin ja muita toimihenkilöitä eri tehtävissä. Lisäksi hankkeelle palkattiin vuosittain määräaikaikaisesti koululaisretkiä organisoimaan ja vetämään

metsäalan vastavalmistuneita tai pidemmälle opinnoissa edenneitä henkilöitä, kaikkiaan viisi henkilöä. Tätä kautta osa heistä on työllistynyt myöhemmin mhy:n toimihenkilöiksi.

Metsäpelit-hanke

Budjettiseuranta

	maksettu	maksettu	maksettu	maksettu	haettu	kaikki	
	2016	2017	2018	12-5.2019	6-12.2019	yhteensä	BUDJETTI
Palkkauskulut	19745,48	45287,21	35840,27	7333,78	17013,9	125220,64	129402
Palkkiot	0,00	0,00	0,00	0		0,00	0
Ostopalvelut	0,00	0,00	550,76	0		550,76	2000
Vuokrat	0,00	0,00	0,00	0		0,00	500
Kotimaan matkakulut	4018,90	6167,67	5598,10	943,43	3691,1	20419,20	19187
Muut kustannukset	3969,57	13876,34	14505,24	3654,93	12032,17	48038,25	37305
Flatrate 15%	2961,82	6793,08	5376,04	1100,06	2552,09	18783,09	19437
KULUT YHTEENSÄ	30695,77	72124,30	61870,41	13032,20	35289,26	213011,94	207831
EU-osuus (42%)	12892,22	30292,21	25985,57	5473,52	12645,49	87289,02	
Valtio (38%)	11664,39	27407,23	23510,76	4952,24	11441,16	78975,78	
Kunnat (Leader)20 %	6139,15	14424,86	12374,08	2606,44	6021,66	41566,20	
HANKKEEN TUOTOT	30695,77	72124,30	61870,41	13032,20	30108,32	207831,00	
EU + valtio	24556,62	57699,44	49496,33	10425,76	24086,65	166264,80	

Huom1. taulukossa saattaa olla pyöristyksestä aiheutuvia desimaalivirheitä.

Huom2. Rahoitus on jaettu vain saadulta osuudelta.

4.2 Raportointi ja seuranta

Hankkeen maksuhakemukset tehtiin puolivuositain. Maksatushakemusten yhteydessä esitettiin väliraportti ja päivitettiin hankkeen indikaattorit Hyrrään.

Muutoshakemuksia tehtiin kaksi kappaletta, joulukuussa 2017 ja 2018, kun hankkeelle haettiin jatkoaikaa vuosi kerrallaan.

Hankkeelle nimettiin ohjausryhmä, joka seurasi hankkeen toteutumista ja toimi hankkeen toteuttajien tukena. Tarvittaessa myös muut hanketoimijat osallistuivat ohjausryhmän kokouksiin. Ohjausryhmälle laadittiin kuhunkin kokoukseen esitys hankkeen toimenpiteistä, taloustilanteesta sekä seuraavan puolivuotisjakson suunnitelmista.

Ohjausryhmän kokoonpano oli seuraava:

Niina Ihalainen, TKI-asiantuntija, LAMK (alussa Taina Anttonen, LAMK)

Tiina Hämeenniemi, metsänomistaja, matkailupalveluyrittäjä

Maire Kalliokoski, Mhy Päijät-Häme, hallituksen varapuheenjohtaja

Marjo Volanen, biologian ja maantiedon opettaja, Lyseonmäen koulu, Heinola

Monna Helen, toiminnanjohtaja, Asikkalan 4H

Anu Taipale, Päijänne-Leader, toiminnanjohtaja, julkisen rahoituksen edustaja, varalla Jukka-Pekka

Jauhiainen, Etpähä, toiminnanjohtaja
Timo Kukkonen, kehittämispäällikkö, Hämeen ely-keskus

Mari Sarvaala, Mhy Päijät-Häme, hankkeen projektipäällikkö, ohjausryhmän sihteeri

Hankkeen ohjausryhmä kokoontui yhteensä viisi kertaa: joulukuu 2016 (sähköpostikokous), 31.5.2017, 7.6.2018, 31.5.2019 ja 29.11.2019.

5. Tulosten arviointi ja jatkotoimenpiteet

Hankkeesta jäi erittäin positiivinen kuva: koulut suhtautuivat positiivisesti ja retkille lähtijöitä riitti. Koulujen uusi opetussuunnitelma monialaistaa oppimista, joka oli metsäradoilla mahdollista esimerkiksi matematiikkaa, biologia, ympäristöoppia yhdistämällä. Joissakin kouluissa aiheen käsittelyä jatkettiin seuraavina päivinä, opettajat olivat antaneet ennakkoon tehtäviä tai päivän tehtäviä saattoi tulla kokeeseen.

Luokkana varsinkin yläkoululaiset, erityisesti 8-luokkalaiset, ovat haasteellisia, mutta siihen pitää osata asennoitua. Kaikkia aikuisia ei ole luotu toimimaan lasten ja nuorten kanssa, joten tämän tyyppisessä hankkeessa hankehenkilöt pitää valita sen mukaan.

Aiemmista tämän tyyppisistä hankkeista viisastuneena koululaispäivistä vastuussa olevan henkilön pitää olla sitoutunut toimintaan ja hallita nopeat muutokset, sairaspäiviä (sairastumiseen ei voi itse vaikuttaa) ovat hankalia ja niitä varten pitää olla taustavarmistus. Koululla pitkään odotettua ja valmistelua retkeä ei niin vaan peruta.

Vastaavantyyppisiä hankkeita eri painotuksin voidaan toteuttaa maa- ja metsätalouselämyksen yhteistyössä. Verkostot ovat kattavat, hanketoimija on tunnettua alueellaan sekä varsinkin nuoriin ja koululaisiin suuntautuviissa hankkeissa kohderyhmä on ehtymätön kun uudet vuosiluokat seuraavat toisiaan.

Nykyinen matkailun ja virkistytymisen trendi, jossa luontomatkailu on nosteessa, auttaa osaltaan tämän hankkeen aihepiirin eteenpäin viemisessä. Ilmastomuutos ja hiilinielukeskustelu ovat asioita, joihin metsäammattilaiset pystyvät faktojen ja konkreettisten mittausten kautta esittelemään tuloksia.

Koululaiset ja nuoret kaipaavat konkreettista toimintaa metsässä, mutta aikuisryhmille voidaan suunnitella lisäksi rentoutumista ja rauhoittumista. Itse tekeminen, kokeminen, mukava yhdessä olo ja todelliset esimerkit ja faktat metsien käytöstä luovat ymmärryksen metsien merkityksestä.

Allekirjoitukset

Hollolassa 17.12.2019

Mari Sarvaala
Projektipäällikkö, Mhy Päijät-Häme

Vakuudeksi

Jari Yli-Talonen
Johtaja, Mhy Päijät-Häme

Seppo Sorjonen
Hallintopäällikkö, Mhy Päijät-Häme

LIITE 1. Ohjausryhmän lausunto hankkeesta

Hanke: Metsäpelit – huvia ja hyötyä metsästä (toiminta-aika 2016-2019)

Toteuttaja: Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme

Metsäpelit- huvia ja hyötyä metsästä-hankkeen ohjausryhmä toteaa hankkeen erittäin onnistuneeksi: hanke oli teknisesti hyvin suunniteltu, kustannustehokas ja toteutus oli loistava. Hankkeen tulokset saavutettiin ja ylitettiin reippaasti, koulut lähtivät todella hyvin mukaan retkipäiviin.

Suomalaista metsätaloutta ja metsien hoitoa tuotiin monipuolisesti esiin ja samassa retkipäivässä oli usein erityyppisiä kohteita.

Hanketta toteutettiin positiivisella otteella ja hyvässä hengessä. Hankkeen toiminta oli alueellisesti kattavaa, niin koulujen kuin suunniteltujen ratojen osalta.

Hanke oli kaiken kaikkiaan teemaltaan mukava ja mielenkiintoinen, siitä tehty opas ja muu materiaali olivat havainnollista ja hyvin suunniteltua. Metsätaitoratojen tehtävät on sovellettavissa eri-ikäisille ja eri lähtökohdista oleville henkilöille.

Kun hankkeen rahoitus saatiin jouhevasti hoidettua, niin aikaa jäi itse nuorten ja tyky-ryhmien kohtaamiseen.

Tuotteistamisen konseptia testattiin erilaisilla tyky-ryhmillä, jotka toivat näkyvyyttä ja testattuja sisältöjä käyttöön. Tuotteistaminen mahdollistaa palvelun käyttöönoton metsänhoitoyhdistyksen toiminnassa.

Ohjausryhmä:

Niina Ihalainen, TKI-asiantuntija, LAMK (alussa Taina Anttonen, LAMK)

Tiina Hämeenniemi, metsänomistaja, matkailupalveluyrittäjä

Maire Kalliokoski, Mhy Päijät-Häme, hallituksen varapuheenjohtaja

Marjo Volanen, biologian ja maantiedon opettaja, Lyseonmäen koulu, Heinola

Monna Helen, toiminnanjohtaja, Asikkalan 4H

Anu Taipale, Päijänne-Leader, toiminnanjohtaja, julkisen rahoituksen edustaja, varalla

Jukka-Pekka Jauhiainen, Etpähä, toiminnanjohtaja

Timo Kukkonen, kehittämisspällikkö, Hämeen ely-keskus